

Μέσα εἰς τὸ κῦμα, εἰς τὸ βάθος τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης τὸν σαρκωθέντα θεάνθρωπον Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις ἔκρυπεν, ἐκάλυπεν, ἐσκέπασε, κατεπόντισε, κατεβύθισε, κατέπνιξε πανσιραιῶ ὡς ἔν τινι τάφῳ τὸν παλαιὸν καιρὸν τὸν διώκοντα, πολεμοῦντα αὐτοὺς τὸν σκληροτράχηλον, ὠμόν, ἀπάνθρωπον δυνάστην βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Φαραὼ ὑποκάτω εἰς τὴν γῆν, εἰς τὸν τάφον, εἰς τὸ χῶμα ἐκάλυψαν, ἐσκέπασαν, ἐκήδευσαν, ἐνταφίασαν, ἔθαψαν ὡς νεκρὸν ἐκείνων ὅπου ἐσώθησαν, ἐλυτρώθησαν, ἠλευθερώθησαν ἐκ τῆς τυραννίδος τοῦ Φαραὼ καὶ ἐπέζευσαν, διεπέρασαν ἀβρόχοις ποσὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν οἱ σιαυρωταί, φονευταί, ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι, οἱ ἀπόγονοι καὶ υἱοί, ὅμως ἡμεῖς οἱ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, καθὼς αἱ νεάνιδες ἐκεῖναι τυμπανίστριαι γυναῖκες, ὧν ἕξαρχος ἦν ἡ Μαριάμ, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μωυσέως, κρούουσα τὸ τύμπανον καὶ λέγουσα « τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν » κλπ., εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν δι' ἡμᾶς παθόντα καὶ ταφέντα ἄς ἄσωμεν, ψάλωμεν, ἄς προσφέρωμεν, ἀναπέμψωμεν εὐχαριστήριον, ἐπινίκειον αἶνον, δοξολογίαν, μεγαλοπρεπῶς, παραδόξως, ἐξαισίως, θαυμασίως ἐν τοῖς τοιοῦτοις φρικτοῖς, θαυμασίοις ἔργοις, διότι ἐδοξάσθη, ὑπερυψώθη, ἐθαυμασιώθη, ἐμεγαλύνθη.

δ') Ἰωάννου δὲ τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἐκ τοῦ πανηγυρικοῦ Κανόνος τῆς Ἀναστάσεως, ἰδοὺ ἐρμηνευόμενον ἱκανοποιητικῶς τὸ ε' τροπάριον τῆς Γ' Ὁδῆς¹ :

Ὁ θεοπάτωρ μὲν Δαβὶδ | πρὸ τῆς σκιάδους Κιβωτοῦ | ἤλατο σκιρτῶν, | ὁ λαὸς δὲ τοῦ θεοῦ ὁ ἅγιος | τὴν τῶν συμβόλων ἔκτασιν ὁρῶντες | εὐφρανθῶμεν ἐνθέως, | ὅτι ἀνέστη Χριστὸς | ὡς παντοδύναμος.

Ὁ κληθεὶς, ὀνομασθεὶς πρόγονος, προπάτωρ τοῦ Χριστοῦ, αἰτε τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας ἐκ τῆς φυλῆς αὐτοῦ καταγομένης, ὁ προφήτης καὶ βασιλεὺς Δαβὶδ ἔμπροσθεν εἰς τὴν σκιάδην, αἰνιγματιώδη, τυπικὴν παλαιὰν Κιβωτόν, τὴν περιέχουσαν ἐν ἑαυτῇ τὰ Ἰερά Ἅγια, δηλ. τὰς πλάκας τῆς Διαθήκης, τὴν μαναδόχον χρύσειον στάμνον, τὴν ράβδον τοῦ Ἀαρὼν τὴν βλαστήσασαν καὶ τὸ κέρας τοῦ ἐλαίου, ἐσκίρτησεν, ὠρχήσατο, ἐπήδησεν, ἐχόρευσε τῷ μεγέθει τῆς χαρᾶς βεβακχευμένος, ὁ εὐσεβὴς λαός, τὸ σύστημα τῶν πιστῶν, οὕτω καὶ ἡμεῖς, τῷ θεῷ, τὸ ἅγιον, περιούσιον, ἐκλεκτόν, ἀφισρωμένον, τῶν σημείων, τῶν τύπων, αἰνιγμάτων προεικονισμάτων τὴν τελείωσιν, τὸ πέρας ἐπειδὴ ὁρῶμεν, βλέπομεν, κατοπτίζομεν, θεώμεθα σήμερον, ἄς χαρῶμεν, ἀγαλλιασθῶμεν, σκιρτήσωμεν, πανηγυρίσωμεν θείως, πνευματικῶς, θεοφιλῶς, θεαρέστιως, διότι, ἐπειδὴ ἠγέρθη ἐκ τῶν νεκρῶν ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ὡς θεὸς πανσθενής, παναρκής, ὡς πάντα ἰσχύων, δυνάμενος ἐν ἑαυτοῦ θεότητι.

Δ' Μεταγενεστέρα λογοτεχνία. Ἀναμφισβητήτως φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξον νὰ γίνεται λόγος περὶ μεταγενεστέρας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας, πρῶτον αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν καὶ ἀκολούθως ὡς διδα-

1. Χρφ. 81, φ. 257α. 56, φ. 238α. 14, φ. 188. Διὰ τὰ λοιπὰ βλ. Εὐρετήριο Καταλόγου εἰς οἰκείας λέξεις ποιητῶν.

σκαλίας εἰς μίαν σχολὴν ὅπου κυριαρχεῖ πνεῦμα συντηρητικόν, ἀρχαιοπινές καὶ θεοκρατικόν εἶπειν. Ἐν τούτοις εἰς μίαν ἐποχὴν, πού κυριαρχεῖται ἀπὸ τοιοῦτον πνεῦμα, ἀκριβῶς εἰς συντηρητικούς χώρους νὰ συναντᾷ κανεὶς προϊόντα συναισθηματικῆς συγκινήσεως, ἔστω ἀπὸ θρησκευτικὴν ἔμπνευσιν, εἰς ἀπλούστερον δημώδη λόγον καὶ μὲ λιτότητα ἐκφράσεως, εἶναι ὡς ν' ἀνατρέχη εἰς τὰς πρώτας ἐμφανίσεις πνεύματος νεοελληνικοῦ, εἰς τὰ πρωτόλεια τῆς ἀναγεννωμένης νεοελληνικῆς σκέψεως, ἄξια πάντως σπουδῆς διὰ τε τὴν ἐξωτερικὴν ὕφανσιν τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀφέλειαν τῶν θεμάτων. Ἡ περισυλλογὴ τῶν ἀγνῶν κειμένων τούτων, πού περιέχουν τὰ πρῶτα σκιρτήματα τοῦ βραδέως καὶ διὰ μέσου πολλῶν ἐμποδίων βαίνοντος νὰ διαμορφωθῇ νεοελληνικοῦ λόγου, ἀποτελεῖ χρέος, ἔστω καὶ ἂν εἶναι προφανῶς ἀσήμαντα ἢ ἄλλοθεν γνωστά, ἐπώνυμα ἢ ἀνώνυμα, λόγια ἢ δημώδη τὰ προϊόντα ταῦτα. Ἡ συγκέντρωσις ἀκριβῶς θὰ διευκολύνῃ τὴν μελέτην, αἱ παραλλαγὰὶ τὴν ἀποκατάστασιν, ἡ δὲ διασταύρωσις λογίων καὶ δημωδῶν προτύπων καὶ μιμήσεων θ' ἀποδείξῃ τὴν ἀμοιβαίότητα τῶν ἐπιδράσεων, οὐ μὴν καὶ τὴν κοινὴν πηγὴν τῆς προελεύσεως θὰ ἐπισημάνῃ κατὰ τὴν λίαν ἐνδιαφέρουσαν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τόσον τὸ καλύτερον κατὰ τὰ διάφορα στάδια αὐτῆς.

Τὸ ὑπάρχον εἰς τὰ σωζόμενα χειρόγραφα σχετικὸν ὕλικόν τοῦ παρόντος κεφαλαίου δύναται νὰ περιλάβῃ μεταβυζαντινὰ κείμενα, ὑποστάντα προφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τῶν παλαιότερων βυζαντινῶν καὶ ἀποτελοῦντα οἴονεὶ συνέχειαν ἐκείνων, ἀδιαφόρως θεμάτων, ἐν συνεχείᾳ ἐπιστολάρια, γνωστοῦ ὄντος ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι γέννημα τῆς Τουρκοκρατίας ἢ τοῦλάχιστον διακριθὲν καὶ εἰς περιωπὴν ἀναχθὲν ἤδη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ τέλος κείμενα δημωδέστερα, ἥτοι ἀλφάβητοι, εὐχαί, διάλογοι, αἰνίγματα κλπ.

1. Μεταβυζαντινά. Αἱ μονόστιχοι κατὰ στοιχεῖον Γνωμαὶ τοῦ Χρυσολωρᾶ φυσικὸν ἦτο νὰ εὗρουν τὴν θέσιν των εἰς τὸ πρόγραμμα διδασκαλίας μιᾶς σχολῆς, πού κυριώτατα δι' ἑλληνικῶν κειμένων ἀπέβλεπεν εἰς ψυχικὴν ὠφέλειαν καὶ ἠθικὴν τελειότητα τῶν τροφίμων της. Τόσον τὸ ἀπλούστερον γλωσσικὸν ὄργανον τῶν Γνωμῶν τοῦ Χρυσολωρᾶ, ὅσον καὶ ἡ ἀποφθεγματικὴ των διατύπωσις καθίστων αὐτὰς κείμενον προσφιλές καὶ εὐληπτον. Βιογραφικὰ τινὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ συγγραφέως δύναται νὰ μεταφερθοῦν ἐνταῦθα, δείγματα ἀφελῆ στοιχειωδῶν γνώσεων: *Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς ἦν Κωνσταντινουπόλιτις, ἐλθὼν δὲ εἰς Ἰταλίαν νὰ αἰτήσῃ βοήθειαν κατὰ τῶν Τούρκων*

ἔμεινεν εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον ὁ πρῶτος τῆς ἀναστάσεως τῶν ἑλληνικῶν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐδίδαξεν ἔτι εἰς Οὐνετίαν, Ρώμην καὶ Παβίαν. Ἀπέθανε τὸ 1415 ἔτος, 15 Ἀπριλίου, ὦν ἑτῶν σαράντα ἑπτὰ, εἰς τὴν Κωνσταντίαν.

Ἴδου ἡ ἄνευ κειμένου ψυχαγωγικὴ ἐξήγησις τῶν μονοστίχων γνωμῶν, δείγματος χάριν ληφθέντος τεμαχίου ἐπιγραφομένου εἰς ἀγαθοὺς ἄνδρας¹.

Ὁ ἄνθρωπος ὁ χρηστός, ὁ καλός, ὁ ἀγαθός, ὁ ἐνάρετος, ὁ θεοσεβής, δὲν μισεῖ, δὲν ἀποστρέφεται, δὲν σικχαίνεται, δὲν ἐχθρεύεται πώποτε, καμμίαν φορὰν τὸν χρηστόν, τὸν καλόν, τὸν ἀγαθόν, τὸν ἐνάρετον. Πράξεις, ἐπιχειρήματα, κατορθώματα χρησιὰ, καλὰ, ἀγαθὰ, θεοφιλῆ γίνονται, πράττονται τελοῦνται, κατορθοῦνται ἀπὸ τὴν γνώμην, διάθεσιν, προαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἐσθλὴν, καλὴν, ἀγαθὴν, ἐνάρετον. Ὁ μεγαλοδύναμος καὶ μεγολόδωρος θεὸς δίδωσι, παρέχει, βραβεύει, χαρίζεται εἰς τὸν ἄνδρα ἄνθρωπον, τὸν ἐσθλόν, τὸν καλόν, τὸν ἀγαθόν, τὸν ἐνάρετον, καλὰ, ἀγαθὰ, εὐεργεσίας, εὐτυχίας, πλουσιότητος. Ὡ παῖ, μιμοῦ, ἀκολούθει, ἔχε διὰ μιμήσεως τὸν ἄνθρωπον τὸν ἐσθλόν, τὸν καλόν, τὸν ἐνάρετον, τὸν ὀρθῶς, ἐναρτέως βιοῦντα, πολιτευόμενον καὶ τὸν σώφρονα, τὸν ἐγκρατῆ, σεμνόν, εὐτακτον, χρηστοθήη. Ὁ χρόνος, ὁ καιρὸς ὑπάρχει, καὶ εἶναι, γίνεται πείρα, δοκιμασία, ἔλεγχος, ἀπόδειξις, φανέρωσις τοῦ τρόπου τῆς γνώμης, διαθέσεως, τῆς τε καλῆς καὶ κακῆς τῶν ἀνθρώπων.

Ἐκκλησιαστικά τινα ἄσμάτια, προϊόντα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἐπὶ τῇ βάσει βεβαίως προτύπων γνωστῶν ποιηθέντα καὶ μὴ στερούμενα ἀξίας τινὸς περιέχει χειρόγραφος κῶδιξ χρησιμοποιούμενος ὅπωςδήποτε εἰς τὴν σχολήν. Τὰ δημιουργήματα ταῦτα εἶναι τοῦ μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν Διονυσίου, χρονολογούμενα συγκεκριμένως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1541 καὶ εἶναι ἀφιερωμένα εἰς τὴν Θεοτόκον κυρίως, ὡς στιχηρὰ προσόμοια καὶ ἐγκώμια τῆς Κοιμήσεως².

Ἡ δὲ διδασκαλία διὰ στίχων καὶ διὰ ψυχαγωγικῆς ἐρμηνείας τῆς Χρηστοθηείας τοῦ Βυζαντίου δι' ἑπτὰ χειρογράφων περισωθέντων ἐπιμαρτυρεῖται. Ἴδου δεῖγμα (χρφ. 79, φ. 157β) :

Ἄει μὲν τῇ συνήθει χρῶν διαλέκτῳ
 μετ' ὀρθότητος λαλῶν, ὡς εὐπατρίδης,
 ἄς δ' ἀκριβῶς οὐκ οἶδας φεῦγε ἐκτόπως,
 ἀπαιδευσίαν γὰρ σιγὴ περιστέλλει.

1. Χρφ. 105, φ. 1α. 110, φ. 38α, τὰ δὲ βιογραφικὰ φ. 101α.

2. Τ. Γ ρ ι τ σ ο π ο ὄ λ ο υ, Μητροπολίτου Παλ. Πατρῶν Διονυσίου Στιχηρὰ προσόμοια εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, « Ἐκκλησία », τ. ΑΘ' (1962), σελ. 342 - 345. Ἡ ποιητικὴ παραγωγή τοῦ Διονυσίου θὰ ἐκδοθῇ ἐν τῷ συνόλῳ.

Πάντοτε τὴν συνηθισμένην, καθωμιλημένην, τετριμμένην, πάτριον, χρησιμοποιήθη, μαθητὰ, μεταχειρίζου, μετέρχου τὴν διάλεκτον, τὴν φωνήν, τὴν γλῶσσαν ὀρθῶς, ἀπταισίως, εὐφραδῶς, ἀμελῶς καὶ πρόφρα, λάλει αὐτὴν καθὼς ὁμιλοῦσιν αὐτὴν εὐγενεῖς ἄνθρωποι, ἐκείνας τὰς διαλέκτους, γλῶσσας, τὰς ὁποίας ἐντελῶς ὀρθῶς, πιστῶς οὐκ ἐπίστασαι, δὲν ἤξεύρεις, δὲν γινώσκεις, δὲν ἔμαθες, ὦ ἄνθρωπε, ἀπόφραγε, ἀποποιοῦ, ἀποστρέφου λίαν, κατὰ πολλά, διότι ἡ σιωπή, ἀφωνία τὴν ἀμάθειαν κρύπτει, καλύπτει, σκεπάζει.

2. Ἐπιστολογραφία. Ἐκ τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Δημητσάνῃ σχολῆς 9 περιέχουν δείγματα ἐπιστολογραφίας¹ καὶ ἄλλας συναφεῖς ὀδηγίας, τὰ περισωθέντα δὲ ταῦτα δὲν ἀποτελοῦν φυσικὰ τὸ σύνολον τῶν κωδίκων τῆς σχολῆς, πού περιεῖχον τὸ σχετικὸν ὑλικόν. Ἀβιάστως διὰ τοῦτο δύναται νὰ συμπεράνη τις ὅτι ἴδιον μάθημα ἐθεωρεῖτο ἢ Ἐπιστολογραφία ἢ ἐν τῶν μαθημάτων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γραμματείας. Βάσις τῆς ἐπιστολογραφίας ἦτο βεβαίως τὸ ἔργον τοῦ Θεοφίλου Κορυδαλέως ἄλλ' ὄχι μόνον τοῦτο. Διότι πλὴν τῶν γενικῶν ὀδηγιῶν καὶ τῶν ὑποδειγμάτων τοῦ Κορυδαλέως εἰς τὰ χειρόγραφα συναντῶμεν καὶ ἄλλα προϊόντα τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου, σχετιζόμενα πρὸς τὴν ἐπιστολογραφίαν. Τοιαῦτα ἐννοοῦμεν τὰς ἐπισήμως ὑποβαλλομένας ἀναφοράς, τὰς ἀπὸ τινος ἀξιώματος παραιτήσεις, τὰ προικοσύμφωνα, τὰς διαθήκας, τὰς συμμαρτυρίας καὶ ἀκόμη τὰς πάσης φύσεως δικαιοπραξίας τῆς ἐποχῆς.

Εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐπιστολογραφίας λείπει ἡ ψυχαγωγικὴ μέθοδος. Ἀξίζει μάλιστα νὰ μνημονεύση κανεῖς ἰδιαιτέρως ὅτι παρατηρεῖται τάσις δημιουργίας νεοελληνικοῦ λόγου καὶ τὸ μάθημα δὲν διδάσκειται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Κορυδαλέως. Τούτου ἀποκρίνεται σήμερον εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Δημητσάνης, περισωθέντα ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τῆς παλαιᾶς σχολῆς, δύο ἀντίτυπα, ὧν τὸ πρῶτον ἐκδόσεως 1744, παρὰ Γρηγορίῳ ἱερομονάχῳ τῷ Κωνσταντινίδῃ (ἐπίσημα Ε 782) περιέχει πλείστας παρασελιδίους καὶ διαστίχους σημειώσεις ἀσφαλῶς παρὰ τῶν διδασκάλων τῆς σχολῆς, τὸ δὲ δεύτερον ἐν Ἄλλῃ τῆς Σαξονίας 1768². Αἱ ποικίλαι σημειώσεις τοῦ πρώτου ἀντιτύπου ἀποσκοποῦν εἰς τὸ νὰ καταστήσουν τὸν ἀρχαιοπρεπῆ λόγον τοῦ πρωτοτύπου προσιτὸν δι' ἀπλουστεύσεως φράσεων καὶ λέξεων. Συστηματικώτερον ἢ τάσις αὕτη διαπιστοῦται εἰς τὰ χειρόγραφα, ὅπου περιέχεται

1. Χρφ. 5, 11, 13, 21, 22, 23, 37, 110, 149 (ἀντιστοιχῶς βλ. Κατάλογον εἰς τοὺς οἰκείους ἀριθμούς).

2. Περί τῶν ἐκδόσεων βλ. τὰ σημειωθέντα εἰς τὸν Κατάλογον, σελ. 18, ὑποσ. 1.

ἐξηγήσεις τῶν ἐπιστολικῶν τύπων τοῦ Κορυδαλέως καὶ οὐχὶ σπανίως καταλήγει εἰς παραλλαγὴν τοῦ κειμένου.

Γράφει εἰς τὸν Πρόλογον αὐτοῦ π.χ. ὁ Κορυδαλεὺς ἐν ἀρχῇ :

Τῆς ἐπιστολῆς ἡδὺ μὲν τὸ δημοτικόν, ἐπίχαρι δὲ τὸ κομψόν ἐν ἀπλότητι καὶ πού τὸ χρεῖωδες ἀνάγκης ἀγγλίσθρον, τὸ δὲ τῆς ὑπουργίας σοφισομένῳ μὲν οὐδὲν οὕτω θεῶν ἐν ἀνθρώποις δῶρον, βασανίζονται δὲ ποικιλίας ἐκτὸς ἀληθῆς κρεῖττον ἢ ὅσα πτερόν ὄρνισι. Φοιτῶσι γὰρ ἑκασταχόσε διὰ τῶν ἐπιστολῶν καὶ ἡρεμοῦντες 5 οἱ ἄνθρωποι καὶ πράττειν αὐτοῖς ἐνὶ διὰ τούτων καὶ διαλέγεσθαι, οἷα πτερόν ὑπηρετεῖν οὐκ ἐνδέχεται ὄρνιθι.....

Ἴδου ἡ μεταφορὰ (χρφ. 13, φ. 5α) :

Τῆς ἐπιστολῆς γλυκὸν εἶναι τὸ πολιτικόν καὶ χαριτωμένον εἶναι τὸ ἐπιτηδευμένον μὲ ἀπλότητα καὶ εἰς κάποιον τρόπον εἶναι κοντὰ εἰς τὴν ἀνάγκην· καὶ τὸ τῆς ὑπηρεσίας εἰς ἄνθρωπον ρήτορα δὲν εἶναι κανεὸς δῶρον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς θεοὺς τέτοιας λογῆς· καὶ εἰς ἐκεῖνο πού ἐξετάζει τὴν ἀλήθειαν ἔξω 5 ἀπὸ πολυλογίας, καλύτερον εἶναι παρὰ ὅσα κάμνει τὸ πτερόν εἰς τὰ πουλῖα· διότι οἱ ἄνθρωποι παγαίνουν ὀλοῦθε διὰ μέσου τῶν ἐπιστολῶν καὶ ἡουχάζονται καὶ εἶναι δυνατόν εἰς αὐτουνοὺς νὰ κάμνουν καὶ νὰ μιλοῦν διὰ μέσου τούτων ὅ,τι λογῆς πράγματα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπηρετήῃ τὸ πτερόν εἰς τὸ πουλί.....

Ἴδου καὶ τμῆμα τοῦ τε πρωτοτύπου καὶ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ χειρογράφου, δείγματος χάριν. Ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1744, σελ. 40, περὶ παραμυθητικοῦ χαρακτήρος :

Παραμυθία ἐστὶν ἀποτροπὴ ἀθυμίας, παραμυθητικὸς δὲ τύπος ᾧπερ ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων χρώμεθα δυσχεραῖαις, ἀπὸ τῆς τραχύτητος τοῦ δυσφορεῖν εἰς τὸ λειότερόν τε καὶ γαληνότερον τὴν ἐκείνων ψυχὴν μετατιθέμενοι.

Ἡ μεταφορὰ ἐκ φ. 63β τοῦ κώδικας 11, οὕτω :

Παραμυθία ἐστὶν ἀποδίωξις λύπης, παραμυθητικὸς δὲ χαρακτήρ ἐστὶν ᾧτινι ἐπὶ ταῖς ἀθυμαῖαις τῶν φίλων ἡμῶν χρώμεθα, ἀπὸ τῆς σκληρότητος τοῦ ἀθυμεῖσθαι εἰς τὸ ἡμερώτερον καὶ ἡουχώτερον μετασχηματίζόμενοι τὴν ἐκείνων ψυχὴν.

Ἐκ δὲ τοῦ κώδικος 13, φ. 33β - 34α, ἡ μεταφορὰ τοιαύτη :

Ἡ παρηγορία εἶναι ἀποδίωξις τῆς λύπης καὶ παρηγορητικὸς τύπος εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον μεταχειρίζομασθαι εἰς τὰς δυστυχίας τῶν φίλων μας, μεταγυρίζοντες τὴν ψυχὴν ἐκείνου ἀπὸ τὴν σκληρότητα τῆς λύπης εἰς τὸ ἀπαλώτερον καὶ εἰρηνικώτερον.

Εἰς τὸν κώδικα 149, φ. 68β - 69β παρέχονται τὰ ἐνδιαφέροντα ταῦτα περὶ τῶν ἐπιστολικῶν τύπων, πόσοι εἶναι καὶ πῶς ὀνομάζεται ἕκαστος :

Οἱ τύποι λοιπὸν τῶν ἐπιστολῶν εἶναι πολλοὶ καὶ διάφοροι, ἐπειδὴ καὶ αἱ ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀναριθμήτως ὡς προείρηται, οἱ δὲ ἀναγκαῖοι

καὶ χρειωδέστεροι εἶναι δεκαπέντε καὶ ὀνομάζονται ἕκαστος κατὰ τὴν ὑπόθεσιν
 του, δηλ. ὁ μὲν ὀνομάζεται ἐγκωμιαστικός, ὅτι ἔχει ὑπόθεσιν τὸν ἔπαινον, ὁ δὲ
 5 χαριστήριος, διότι ἔχει ὑπόθεσιν τὸ νὰ ὁμολογῇ τὴν χάριν εἰς ἐκείνον ὅπου τὴν
 κάμνει, ὁ δὲ συγχαριστικός, διότι ὑπόθεσις τούτου εἶναι τὸ νὰ συγχαίρηται ὁ φί-
 λος ἢ ὁ συγγενὴς μὲ τὸν φίλον του ἢ τὸν συγγενῆ του, ὅταν εὐτυχῇ, ὁ δὲ ψεκτι-
 κός, ὅτι ἔχει ὑπόθεσιν τὸν ψόγον, ὁ δὲ φιλικός, ὅτι δι' αὐτοῦ γράφουν οἱ φίλοι
 πρὸς ἀλλήλους τῆς φιλίας χάριν καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν καμμίαν ὑπόθεσιν, ὁ δὲ τω-
 10 θαστικός, ὅστις καὶ εἰρωνικός λέγεται, ὅτι ἔχει ὑπόθεσιν τὸν τωθασμὸν καὶ τὴν
 εἰρωνίαν, ὁ δὲ συμβουλευτικός, ὅτι δι' αὐτοῦ συμβουλεύομεν τοὺς κατωτέρους, ὁ
 δὲ νουθετικός, ὅτι δι' αὐτοῦ νουθετοῦμεν, ὁ δὲ ἀπειλητικός, ὅτι ἔχει ὑπόθεσιν
 τὴν ἀπειλήν, ὁ δὲ αἰτητικός, ὅτι ἔχει ὑπόθεσιν τὴν αἴτησιν, λέγεται δὲ καὶ συστα-
 τικός, ὅτι δι' αὐτοῦ συσταίνομεν τινα εἰς ἄλλον, ὁ δὲ παραμυθητικός, ὅτι δι' αὐ-
 15 τοῦ παραμυθοῦμεν καὶ παρηγοροῦμεν τοὺς λυπημένους πίπτοντας, ὁ δὲ μεμπτικός
 δηλ. κατηγορητικός, ὅτι ἔχει ὑπόθεσιν τὴν μέμψιν, δηλ. τὴν κατηγορίαν ἢ καὶ τὸν
 ὀνειδισμόν, τὸ δὲ τελευταῖον λέγεται μικρός, ὁ ὁποῖος σύγκριται ἀπὸ διαφορῶν
 ὑποθέσεων.

Μετὰ τοὺς ἀφελεῖς ὁρισμοὺς παρέχονται εἰς τὸν κώδικα δείγματα
 ἕξ ἑκάστου τύπου, ἕξ ὧν εἶναι χρήσιμον νὰ παρατεθῇ ἓν δεῖγμα πλη-
 ρες, ὡς τοιοῦτον δ' ἔστω ὁ ὑβριστικός τύπος¹ :

Πρὸ πολλοῦ ἐγὼ ἀπεφάσισα πλέον νὰ μὴ σοῦ ὀμιλήσω, διὰ νὰ μὴ θαρρῆς
 κατὰ τὴν ἀγνωσίαν σου πὼς σὲ κολακεύω, ἐπειδὴ καθὼς φαίνεται μήτε φιλίαν ἤξεύ-
 ρεις ἀλλὰ μήτε καλωσύνην καὶ διὰ τοῦτο δίκαιον εἶναι νὰ μὴν σοῦ ψηφίσωμεν τὴν
 ἀλαζονίαν, ἐπειδὴ καθὼς λέγει ὁ Μ. Βασίλειος εἰς μίαν του ἐπιστολήν, τὰ ὑπερή-
 5 φανα ἦθη ὅσον τὰ καλολογῆση ὁ ἄνθρωπος τόσον ὑπεροπτικώτερα καὶ ἀλαζονικώ-
 τερα γίνονται. Κατὰ ἀλήθειαν, εἴςτις εἶναι καὶ ἡ κακὴ σου γνώμη καὶ ἔχεις δίκαιον
 εἰς τοῦτο, ἐπειδὴ εἶσαι κακότροπος καὶ παντάπασιν ἀπαίδευτος καὶ πονηρὸς ἄνθρω-
 πος, ἀλλὰ νομίζω πὼς οἱ γονεῖς σου νὰ εἶναι τοιοῦτοι, καθὼς εἶσαι καὶ ἐσύ, καὶ
 ἀπὸ κακῆς πατρίδος ἐφύτρωσες καὶ εἰς κανένα ἔργον τῆς παιδείας καὶ τῆς σπουδῆς
 10 δὲν ἐπαιδεύθηκες, ἀλλ' ἐνθεν κακεῖθεν εἰς τὰ καπηλεῖα καὶ ἀταξίαι ἀπέρασες τὴν
 ζωὴν σου τύπτων καὶ τυπιόμενος καὶ παίζων εἰς τὰς ἀταξίας καὶ ἀσχεροτήτες. Καὶ
 μοῦ φαίνεται, μὲ τὸ νὰ εἶσαι τοιαύτης κακῆς διαθέσεως, ἢ φύσις τὸ ἐπρογνώρισες
 καὶ διὰ τοῦτο εἰς τέτοιον ἄσχημον κορμὶ καὶ πρόσωπον σὲ ἐμόρφωσες. Διότι ὅλα
 σου τὰ μέλη τοῦ σώματος εἶναι ἀσχημότατα καὶ βλέπε εἰς τὸ κάτοπιτρον, νὰ ἰδῆς
 15 τὴν μελανάδα τοῦ προσώπου σου, ὅπου δηλοῖ τὴν πικρίαν τῆς κακῆς σου γνώμης
 τὴν μεγάλην μύτην καὶ φαρδὴν, φυσουσαν πνοαῖς ἀλαζονίας, τὰ ἄγρια μάτια, ὅπου
 ὡσὰν ταῦρος ἐχθρικὰ βλέπουν καὶ τὸ μέγαλον σου στόμα, μὲ τὰ θηριώδη ὀδόν-
 τια, ὅπου ἄλλο δὲν σημαίνουν παρὰ τὴν πολὺλογόν σου αὐθάδειαν. * Ἀλλὰ μήτε
 τρίχες καλαὶ σοῦ ἐδόθησαν, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶναι ἀξία τέτοια πονηρὰ κεφαλὴ νὰ
 20 στολισθῇ μὲ εὐμορφα μαλλία καὶ γένεια. * Ἀλλὰ καὶ τὰ περιπατήματά σου ἀκόμη
 μαρτυροῦν πὼς εἶσαι μωρὸς καὶ ἀτακτος, ὅταν σύρνης ὡσὰν ἐμβρόντητος ἄνω καὶ
 κάτω τὰ ποδάρια σου καὶ ὅταν εἶσαι νησιτικός δὲν διαφέρεις ἀπὸ τοὺς μεθύσμε-

1. Χρφ. 5, φ. 68β - 69β καὶ 149, φ. 79α - 80α.

νους εἰς τὴν φλυαρίαν καὶ ἀγνοσίαν. Ἄλλὰ διὰ τὰ μὴν πολυλογῆσω ὁμιλῶν μὲ ἄνθρωπον ἀγροῖκον καὶ χοντροειδέστατον, καὶ διὰ τὰ μὴν ὑπερηφανευθῆ πῶς τὸν
 25 ἀξιοῦμεν λόγου, ἃς παύσωμεν ἐνταῦθα τοῦ γράψαι εἰς ἄνθρωπον ἀναίσθητον, διὰ
 τὰ μὴ φανῶμεν ὑβριστικοὶ πρὸς σέ, ὅπου εἶσαι πάσης ὑβρεως ἄξιος καὶ ὄνειδι-
 σμοῦ. Ταῦτα μὲν συντόμου ἀποκρίσεως χάριν, σὺ δὲ ὑγίαινε.

Ἐν κατακλείδι τοῦ περὶ ἐπιστολογραφίας λόγου πρέπει νὰ προσ-
 τεθῆ ὅτι διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ὕφους καὶ ἄσκησιν εἰς τὸ εἶδος
 τοῦτο ὡς λογοτεχνικὸν καὶ γλωσσικόν, εἰς τὴν σχολὴν φαίνεται ὅτι ἐδι-
 δάσκετο καὶ τὸ ἀρχαιότατον τοῦ εἴδους πνευματικὸν δημιούργημα τοῦ
 Βυζαντινοῦ αἰῶνος, αἱ Ἐπιστολαὶ Συνεσίου τοῦ Κυρηναίου, αἱ χάριν
 καὶ ἡδονὴν ἀποστάζουσαι, πυκνότητα δὲ νοήματος καὶ πνεύματος πλη-
 ρότητα περιέχουσαι ¹.

3. Ἀ λ φ ά β η τ ο ι. Ἀναμφισβητήτως οἱ Ἀλφάβητοι εἶναι μνη-
 μεῖα τοῦ Νεοελληνικοῦ Λόγου καὶ διὰ τὴν περίοδον τῆς Γουρκοκρα-
 τίας τὰ καταλληλότερα προϊόντα τῆς δημιουργουμένης γραμματείας διὰ
 σχολικὴν χρῆσιν ². Ἐπίσης εὐχαὶ ἔμμετροι καὶ ἐπὶ γνωστῶν προτύπων
 ἄσματα θρησκευτικοῦ περιεχομένου ἀπετέλεσαν διδακτικὴν ὕλην ἐνδια-
 φέρουσαν, ἔλκυσαν μαθητεύοντας καὶ διδασκάλους καὶ περαιτέρω καὶ
 αὐτὸν τὸν λαόν. Πάντα ταῦτα τὰ πνευματικὰ γυμνάσματα, καὶ ὡς προ-
 σευχαὶ καὶ ὡς ἄνθη θρησκευούσης καρδίας ἔντεχνα, ἀνωνύμως ἐφέροντο
 εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ καὶ ἀνωνύμως παρεδόθησαν διὰ πολλῶν χειρο-
 γράφων. Ἀφελῆ βεβαίως, ἐπηρεασμένα μέχρι φορτικότητος συχνὰ ἀπὸ
 τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ τὴν ὕμνογραφίαν, στιχουργήματα ἄνευ ἀξιώ-
 σεων, ἄτεχνα πολλάκις καὶ καταφανῶς ἀνούσια, κρύπτουν ἐν τούτοις
 τὰ σκιρτήματα τῆς πονούσης ψυχῆς τοῦ δουλεύοντος ἔθνους. Τὸ λιτὸν
 τοῦτο ἄλγος διὰ τῶν σχολείων καὶ τῶν χειρογράφων τῶν μονῶν αἰσθη-
 τοποιεῖται δι' ἀναλόγου μουσικῆς ἐκτελέσεως. Δι' ὃ ἐκ πάσης πηγῆς
 περισυλλεγόμενον τὸ ὕλικόν πρέπει νὰ θεωρῆται ἐθνικὴ περιουσία καὶ
 ἀπεικόνισις τῶν πρώτων βημάτων τῆς κυοφορουμένης νεωτέρας ἑλληνι-
 κῆς λογοτεχνίας. Δὲν εἶναι ὁ κατάλληλος χῶρος ἐνταῦθα δι' εὐρυτέραν

1. Χρφ. 21 ἐκ φφ. 246 ἐξ ὁλοκλήρου Συνεσίου Ἐπιστολαί, τὰ δὲ χρφ. 93, φ. 1α καὶ 99, φ. 166α περιέχουν τὴν πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρκάδιον περὶ βασι-
 λείας ἐπιστολήν.

2. Συντόμους κρίσεις περὶ μεταβυζαντινῶν ἀλφαβήτων μετὰ τῆς σχετικῆς
 βιβλιογραφίας βλ. ὑπὸ Φ. Κ. Μπουμπουλίδου, Δημῶδεις μεταβυζαντι-
 νοὶ ἀλφάβητοι, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδῶν», τ. ΚΕ' (1955), σελ.
 284 κέξ.

ἐπιστημονικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὑπάρχοντος ὕλικου. Διὰ τοῦτο ἐκδίδεται τοῦτο κατὰ τινὰ τάξιν, διὰ βραχέων ὑπομνηματιζόμενον.

1. Διδασκαλία κατὰ Ἀλφάβητον¹.

Ἄρχοντες καὶ μεγασιάνοι καὶ λοιπὴ πτωχολογία,
θάνατος μᾶς παντῶναινε νέους, γέροντες καὶ παιδία.

Βλέπετε, μὴν πλανηθῆτε εἰς τὴν πρόσκαιρον ζωὴν,
σὶν καλλωπισμὸν τοῦ κόσμου καὶ ματαίαν ἡδονήν.

5 Ἔθνη εἶναι τὰ κορμιά μας καὶ σὶν γῆν θελα θαπτοῦν,
ἐπειτὰ θ' ἀνασιθῶσι καὶ σὶν κρίσιν νὰ βρεθοῦν.

Δὲν μᾶς συνοδεύει τότε δόξα, πλοῦτος καὶ τιμή,
ὄλα ἐδῶ τὰ παραιτοῦμεν καὶ πηγαίνομεν γυμνοί.

10 Ἐπλανήθηκεν ἡ φύσις εἰς τοῦ κόσμου τὰ τερπνὰ
καὶ ὄσα τὴν ψυχὴν μας βλάπτουν ἄκεῖνα θέλει καὶ ζητᾶ.

Ζήλευε τοὺς ἐναρέτους καὶ ἀγάπα τοὺς καλοὺς
καὶ μὴν δέχεσαι ποτέ σου τοὺς κακοὺς συλλογισμοὺς.

Ἦλθες εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, συλλογίσου ποῦ θὰ πᾶς,
σέβου τὸν θεὸν καὶ πλάστην καὶ μὴν τὸν καταφρονᾶς.

15 Θανατώνεται τὸ σῶμα, μένει ἡ ψυχὴ γυμνή,
κλαίει, χύνει μαῦρα δάκρυα καὶ οὐδεὶς τὴν ἔλεει.

1. Χρφ. 110, φ. 16β - 17β. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ Ἀλφάβητος οὗτος, εἰς τροχαίκοις 15συλλάβους ὁμοιοκαταλήκτους στίχους, γνωστότατος εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπὸ στόματος τοῦ λαοῦ συλλεγείς (ἐκ Πάρου ὑπὸ Μ. Κ. Κρίσπη, Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ὑλη, ἀριθ. 2032, ἐξ Ἀμοργοῦ ὑπὸ Ἐμμ. Ἰωαννίδου, Ἀμοργίνου, Αὐτόθι, Ὑλη ἀριθ. 1684 Α', σελ. 135, ἀριθ. 93) καὶ εἰς τὸν γορτυνιακὸν λαὸν διὰ τῶν λογίων παρεδόθη. Ν. Ι. Λάσκαρη, Ἀλφαβητάρια, « Λαογραφία », τ. Ε' (1915), σελ. 383 κέξ. Προσφάτως νέαν παραλλαγὴν τοῦ Ἀλφαβήτου βλ. ὑπὸ Φ. Κ. Μπουμπουλίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 301 - 302. Ἐτέραν παλαιότεραν παραλλαγὴν μετὰ τῆς μουσικῆς διὰ βυζαντινῶν χαρακτήρων βλ. ὑπὸ Ἀντ. Ν. Σιγάλα, Συλλογὴ ἐθνικῶν ᾠσμάτων, περιέχουσα τετρακόσια ᾠσματα τονισθέντα ὑπὸ..., ἐν Ἀθήναις 1880, σελ. 369 - 371. Δὲν ἀναφέρεται, ἂν τὸ μέλος εἶναι τοῦ συλλογέως καὶ συνθέτου ἢ ἀπὸ στόματος τοῦ λαοῦ. Πρβλ. καὶ τὰς σχετικὰς παρατηρήσεις τοῦ Ν. Γ. Πολίτου, ἐν « Λαογραφία », τ. Ε' (1915), σελ. 385.

Ἴδε Δανιὴλ ὁ μέγας ἐν ἔκστασει τὸν θεόν,
ὡς ἐπικριτὴν τοῦ θρόνον παλαιὸν τῶν ἡμερῶν.

20 **Κάλλιον** διορθώσου τώρα, ὅπου ἔχεις λίγον τὸν καιρὸν,
παρὰ νὰ φλογοκοπᾶσαι σὲ καμίνι φλογερὸν.

Δυπηθῆτε τὴν ψυχὴν σας ὅλοι οἱ ἁμαρτωλοί,
τοῦ ἀέρος τὰ τελῶνια ὅλοι θέλετε ἰδεῖ.

Μὴ λυμπίζεσαι ποτέ σου ξένα καὶ προσωρινά,
διὲν ἡ ζωὴ μας εἶν' ὀλίγη καὶ ὡς ὄνειρον περνᾷ.

25 **Νὰ** ἦταν βολετὸν νὰ ὑπάγῃς εἰς τὸν Ἄϊδην καὶ νὰ ἰδῆς,
σὲ καμμίαν χαρὰν τοῦ κόσμου δὲν ἐγύριζες νὰ ἰδῆς.

Ξαφνικὸν φανῆ τὸ τέλος, ὅπου θερίζει τὴν ζωὴν,
καὶ ἀφανίζει μας τὴν δόξαν ὅλην τὴν προσωρινήν.

30 **Ὅλη** μέρα τὰ γροικοῦμεν καὶ τὰ βλέπομεν συχνά,
ἀπὸ τὲς στολὲς μᾶς παίρνουν καὶ στὰ χῶματα μᾶς πᾶν.

Ποῦ ἔναι τὰ ἔμορφα σου κάλλη καὶ ἡ δόξα καὶ τιμὴ,
ποῦ ἔναι τὰ χρυσᾶ σιολίδια, ὅπου φθείρονται στὴν γῆν;

Ῥῶτα τοὺς ἀπεθαμένους, τί ἦσαν καὶ πῶς περνοῦν
καὶ τοὺς κολασμένους κάτω τί λογιῆς τοὺς τιμωροῦν.

35 **Σέπονται** τὰ σώματά τους, γίνονται κονιορτοὶ
καὶ σκορποῦν οἱ νοστιμάδες καὶ τῆς πλάνης οἱ κακοί.

Τίποτα δὲν ἀποφεύγει ἀπὸ τοῦ θεοῦ τὸν νοῦν,
ὅλα τὰ κρυπτὰ τοῦ κόσμου θέλουν νὰ φανερωθοῦν.

40 **Ὑπὲρ** πάντας τοὺς κριτάδες καὶ τυράννους καὶ κακοὺς
δαίμονες ἐκεῖ κολάζουν ὅλους τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

Φάγε σὺ καὶ εὐχαρίστια, δίδε καὶ ἄλλου ποὺ πεινᾷ
καὶ μὴν ἀστοχᾶς τὴν χάριν ὅπου στέκεται κοντά.

Χίλιους χρόνους καὶ ἂν ζήσης εἰς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς,
πάλιν νὰ πεθάνῃς θέλεις καὶ εἰς τὰ χῶματα νὰ μπῆς.

45 **Ψεύτικες** εἶναι καὶ οἱ δόξες καὶ ἀνθρώπινος τιμὴ,
δὲν ρωτᾶτε πῶς χαλᾶται τὸ ἄνθος καὶ ἡ ζωὴ.

Ὡ ψυχὴ μου γλυκυτάτη καὶ ταλαίπωρον κορμί,
κλαύσατε εἰς ἐτοῦτον τὸν κόσμον ὅσον εἰσθε ζωντανοί.

2. *Εὐχή κατανυκτική εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον
κατὰ Ἀλφάβητον δίστιχον*¹.

Ἀναμέλλω τὴν χάριν σου, δέσποινα,
δυσωπῶ σε, τὸν νοῦν μου χαρίτωσον.

Βημαίξειν ὀρθῶς με εὐδόωσον,
τάς ὁδοὺς τῶν Χριστοῦ διατάξεων.

5

Γρηγορεῖν με πρὸς ὕμνον ἐνίσχυσον,
ραθυμίας τὸν ὕμνον διώκουσα.

Δεδεμένον σειραῖς ὀφλημάτων μου,
ἰκεσίαις σου λῦσον, θεόννυμφε.

Ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ με φρούρησον,
πολεμίων ἐχθρῶν λυτρουμένη με.

10

Ζωοδότην θεὸν ἡ κνήσασα,
νεκρωθέντα με πάθει ζώωσον.

Ἡ τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον τέξασα,
τὴν ψυχὴν μου τυφλώτιουσιν φώτισον.

15

Θαυμασιὸν τοῦ δεσπότη παλάτιον,
οἶκον πνεύματος θείου με ποίησον.

Ἰατροὺν ἡ τεκοῦσα ἰάτρευσον
τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη σοῦ δέομαι.

20

Κυματούμενον βίου τῷ κλύδωνι
μετανοίας πρὸς τρίβους με ἴθυνον.

Δύτρωσαί με πυρὸς αἰωνίζοντος
τοῦ βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων καὶ σκώληκος.

1. Χρφ. 22, φ. 107β - 108β. 79, φ. 2α - 4α. Στίχοι, ἀνά δύο κατὰ στοι-
χειὸν, τετράμετροι ἀναπαιστικοί, μὲ τὸν τελευταῖον πάντοτε πόδα τροχαῖον,
ἀνομοιοκατάληκτοι. Κάθε στίχος περιέχει καὶ μίαν ἰκεσίαν διὰ προστακτικῆς
συνήθως. Ἀπηχῆσεις ἐκ τῆς ὕμνογραφίας ἀραιαί. Νοήματα ἀβίαστα, φυσιολο-
γικῶς ἐξελισσόμενα μεταξὺ ὕμνου πρὸς τὴν θεοτόκον, ταπεινώσεως τοῦ ποιη-
τοῦ καὶ ἰκεσίας περὶ λυτρώσεως. Γλῶσσα ἀπλῆ καθαρεύουσα. Εἰκόνες ποιητι-
καὶ οὐχὶ σπάνια, ἐκζητήσεις ὄχι συχνή, ἀξιοπρόσεκτος ἢ κομπῆ στιχοουργία καὶ
ἡ ἔκφρασις ἡρέμου συναισθήματος.

Μή με δείξης δαιμόνων επίχαρμα
τὸν πολλαῖς ἁμαρτίαις ὑπεύθυνον.

25

Νεοποίησόν με παλιούμενον
ἀθεμίτοις, πανάμωμε, πταίσμασι.

Ξένον πάσης κολάσεως δεῖξόν με
καὶ τῷ πάντων δεσπότη οἰκείωσον.

30

Ὅπως χαίρων δοξάζω, πανάμωμε,
τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα θεάνθρωπον.

Παναγία παρθένε, ἐπάκουσον,
τῆς φωνῆς τοῦ ἀχρείου οἰκέτου σου.

Ρεῖθρα δός μοι δακρύων, πανάχραντε,
τῆς ψυχῆς μου τὸν ρύπον καθαίροντα.

Στεναγμοὺς ἐκ καρδίας προσφέρειν σοι
ἀενάως εὐδόωσον, δέσποινα.

Τὴν οἰκτρὰν ἱκεσίαν μου πρόσδεξαι
καὶ θεῶ τῷ εὐσπλάγγνῳ προσάγαγε.

40

Ὑπηρέτην γενέσθαι ἀξίωσον
τοῦ υἱοῦ καὶ θεοῦ σου, παντάνασσα.

Φωτοφόρε σκηγή, ἐνοσκηνώσαί μοι
τὴν τοῦ πνεύματος χάριν ἀπέργασαι.

Χεῖρας αἶρω καὶ χεῖλη πρὸς αἴνεσιν,
μολυνθέντα καθάρισον, ἄσπιλε.

45

Ψυχοφθόρων σφαλμάτων με λύτρωσαι,
τὸν Χριστὸν ἐκτενωῶς ἱκετεύουσα.

Ἐ τιμὴ καὶ προσκύνησις πρέπει αἰεὶ,
εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀέναος.

3. "Ὑμνος κατὰ ἀλφάβητον διὰ στίχων
εἰς τὴν Ὑπεραγλίαν Θεοτόκον¹.

"Ἀνοιξον, δέομαι, ἄγνή, τὰ ταπεινά μου χεῖλη,
τοῦ ἀνυμνεῖν καὶ ἐπαινεῖν τὰ σὰ καὶ ἀναγγέλλειν.

Βάτιον σὲ εἶδε Μωυσῆς καὶ πλάκα γεγραμμένη,
μὲ τὸ δακτύλι τοῦ θεοῦ εἶσαι ζωγραφισμένη.

5 Γένος ἀνθρώπων σὲ ὕμνεϊ καὶ τάξεις τῶν ἀγγέλων,
χαῖρε εἰρήνη καὶ χαρὰ, δόξα τῶν ἀρχαγγέλων.

Δῶρον προσφέρω λογικόν, κόρη χαριτωμένη,
κυρία καὶ βασίλισσα, ὑπερδεδοξασμένη.

10 Εὐχαριστῶ σοι, δέσποινα, πού σ' ἔχω βοηθείαν,
σὴν θάλασσαν ὑπέρομαχον, σὴν γῆν παρηγορίαν.

Ζωὴ ὑπάρχεις καὶ χαρὰ καὶ τῶν πατέρων κλέος
καὶ θαυμαστὸν παλάτιον τοῦ μόνου βασιλέως.

"Ἡ τὸν Χριστὸν κυήσασα, τὸν ποιητὴν τοῦ κόσμου,
βασίλισσα τοῦ οὐρανοῦ, τῆς γῆς καὶ τοῦ νοός μου.

15 Θαυμάστωσον τὴν χάριν σου, πού σ' ἔχομεν μητέρα,
καὶ φύλαξόν μας, δέσποινα, νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν.

"Ἰασαί με τὸν δοῦλόν σου, κόρη χαριτωμένη,
καὶ φώτισόν μου τὴν ψυχὴν, μόνη εὐλογημένη.

20 Κυρία μου καὶ δέσποινα, παρηγορήτισσά μου,
ὅποταν σὲ παρακαλῶ, φθάνεις, βασίλισσά μου.

Δαμπάδα εἶσαι φωτεινὴ, φύλαξον, λάμπρυνόν με,
ἐλέησόν με, πάναγνε, καὶ ἐλευθέρωσόν με.

Μαρία κυριώνυμε, ὕμνος τῶν ἀσωμάτων,
χαῖρε πηγὴ, χαῖρε αὐλὴ τῶν λογικῶν προβάτων.

1. Χρφ. 110, φ. 14α - 15α καὶ 21β - 22β. Στίχοι 48, ἀνὰ δύο καθ' ἕκα-
στον στοιχεῖον, λαμβικοὶ 15σύλλαβοι ὁμοιοκατάληκτοι. Παραλλαγή καὶ σχετικαὶ
παρατηρήσεις ὑπὸ Φ. Κ. Μπουμπουλίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 294, 302 -
304. Πρόσθετε ὅτι ὁ ποιητὴς ὑπέστη ἔντονον τὴν ἐπίδρασιν καὶ τῆς δημοτικῆς
ποιήσεως ἢ αὐτὸς ἐπηρέασε τὸν ἀνώνυμον λαόν. Γραμμένη πλάκα π.χ. ὄχι μό-
νον προσφιλῆς ἔκφρασις τῆς δημώδους ποιήσεως εἶναι ἀλλὰ καὶ ὡς τοπωνύ-
μιον ἀπαντᾷ εἰς Γορτυνίαν μάλιστα. Ἐπίσης αἱ φράσεις εἰς Ναζαρετ τὴν πόλιν
(κάλαντα), στέφανος δωδεκάστερος, χαρᾶς μηνύματα εἶναι λόγια ἢ δημωδέστε-
ραι ἔκφρασις, ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πού ἐκ λειμῶνος εὐρυτάτου ἐλήφθη-
σαν. Τὸν Ἄλφάβητον περιέχει καὶ ὁ κῶδ. 62 (ΙΗ' αἰ.) τῆς Βιβλιοθήκης τῆς
Βουλῆς καὶ ὁ 2162 τῆς Ἐθνικῆς ἐν Ἀθήναις Βιβλιοθήκης, σ. 101 - 103. Σ.
Λάμπρος, « Ν. Ἑλληνομνήμων », τ. Γ' (1906), σελ. 246 - 247.

- 25 *Ναός θεοῦ πανάγιος καὶ καλλονὴ ἀγγέλων,
χαῖρε, σοι ἔφη Γαβριήλ, χαρὰ τῶν ἀρχαγγέλων.
Ξένον θαῦμα παράδοξον, πῶς ἦλθες, ὁ θεός μου
καὶ ἐσαρκώθη ὑπὸ σοῦ ὁ ποιητὴς τοῦ κόσμου;
‘Ο Γαβριήλ ὁ θαυμασιὸς εἰς Ναζαρέτ τὴν πόλιν*
- 30 *τὸ χαῖρε προσεφώνει σοι, καθὼς τὸ ξεύρουν ὄλοι.
Παράδεισε πανθαύμαστε, κατὰκαρπος ἔλαία,
χαῖρε, ὅπου ἐγέννησας Χριστὸν τὸν βασιλέα.
Ράβδος, ὅπου ἐβλάστησας τὸν πάντων πλαστοουργὸν μας,
τοῦ οὐρανοῦ τε καὶ τῆς γῆς Κύριον καὶ θεὸν μας.*
- 35 *Στέφανος δωδεκάστερος εἶσαι χαριτωμένη,
φέρων χαρᾶς μηνύματα πάση τῇ οἰκουμένη.
Τιμιωτέρα Χερουβείμ καὶ πάντων ἀνωτέρα,
παντὸς τοῦ κόσμου δέσποινα καὶ τοῦ θεοῦ μητέρα.
‘Υψηλοτέρα οὐρανῶν, ὑπερκαθαρωτέρα,
τῶν οὐρανίων στρατιῶν εἶσαι τιμιωτέρα.
Φέγγος ἡλίου νοητοῦ λαμπροφωτεινοτέρα,
χαῖρε ὅτι ἐφάνηκες καθέδρα ὑπεριτέρα.
Χαῖρε σεμνὴ περιστερά, ὑπερευλογημένη,
χαῖρε Ἄδὰμ ἀνοίξασα πύλην τὴν κεκλεισμένην.*
- 40 *Ψαλιῆρα εἶσαι καὶ Δαβὶδ καὶ τῆς κυνῆρας θαῦμα,
ὄργανον δωδεκάχορδον καὶ Σολομῶντος ᾄσμα.
ᾠ Παναγία δέσποινα, δέξαι μου τοῦ ἀθλίου
τὸν ὕμνον τὸν σμικρότατον δούλου σου τοῦ ἀχρείου.*
- 45

4. *Εὐχὴ κατανυκτικὴ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον κατὰ Ἀλφάβητον*¹.

*Ἄχραντε, πανάσπιλε, σεμνὴ Παρθένε,
Βασιλέα τέξασα Θεὸν καὶ Λόγον,
Γένους τῶν βροτῶν ἀρραγῆς προστασία,*

1. Χρφ. 22, φ. 107αβ. 79, φ. 1α - 2α, ψυχαγωγικῶς. Μονόστιχος κατὰ στοιχεῖον εἰς 24 ἐν ὄλφ τροχαϊκοὺς 12συλλάβους ἀνομοιοκαταλήκτους στίχους Ἀλφάβητος. Τὸ λεξιλόγιον σχεδὸν αὐτούσιον βιβλικὸν καὶ ἐκ τῆς ὕμνογραφίας, πλὴν ὅμως εἰς σύνθεσιν νέαν, μὲ παρηλλαγμένας τὰς ἐκφράσεις, ὄχι αὐτουσίας. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔγκειται ἡ ἀξία τοῦ μὴ πρωτοτύπου ποιήματος, μὲ τὰς ἀφωμοιωμένας σχεδὸν ἐπιδράσεις. Ὅπισθεν τῶν δανείων ὑπάρχει δειλὸς καὶ ἔλαφρῶς σκιρτῶν θρησκευτικὸς ποιητὴς.

Δῶρον οὔσα μέγιστον τῶν ὀρθοδόξων,
 5 Ἐμψυχε ναὲ τοῦ θεοῦ ζῶντος Λόγου,
 Ζώωσον κάμου τὴν ψυχὴν νεκρωθεῖσαν
 Ἑδοναῖς αἰόποις τε καὶ ψυχοφθόροις.
 Θαυμαστὸν παλάτιον τοῦ βασιλέως,
 Ἰλασμὸς πιστῶν καὶ ἀντίληψις κόσμου
 10 Καὶ καταφυγὴ τῶν εἰς σὲ προστρεχόντων,
 Δυχνία φωτὸς τοῦ ἀδύτου καὶ θείου,
 Μαρία θεόνυμφε, παντὸς κυρία,
 Νοός μου διάλυσον τὴν σκοτομήνην,
 Ξένον δέ (με) ποίησον τοῦ ἀλλοτριού,
 15 Ὀλικῶς αὐτοῦ τῇ κακίᾳ πραθέντα,
 Παῦσον τοὺς πολλοὺς στεναγμοὺς τῆς ψυχῆς μου,
 Ρῆξον τὰς σειρὰς τῶν κακῶν μου, Παρθένε,
 Σάλω κινδυνεύοντος παθῶν ποικίλων,
 Τὰς οὐλὰς ἀφάνισον τὰς τῆς ψυχῆς μου.
 20 Ὑπὸ γὰρ τὴν σὴν ἀρωγὴν καταφεύγω,
 Φαινὴ παστὰς τοῦ ἀφθάρτου νυμφίου,
 Χάριν τὴν ἀέναον ἢ τετοκυῖα,
 Ψυχὴν μου ἀπάλλαξον παντοίας βλάβης,
 ὦ μῆτερ θεοῦ παντευλόγητε μόνη.

**5. Εὐχὴ κατανυκτικὴ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν
κατὰ Ἀλφάβητον¹.**

Ἀνείκαστε, μακρόθυμε Χριστέ (μου), σύγγνωθί μοι,
 Βάρος πολὺν περίκειμαι, κούφισον τοῦτο, σῶτερ.
 Γλυκύτατέ μου δέσποτα, γλύκανον τὴν ψυχὴν μου,
 Δρόσισον τὴν καρδίαν μου δρόσῳ τῆς εὐφροσύνης.
 5 Εὐσπλαγγνε, παντοδύναμε, γλυκύτατε Χριστέ μου,
 Ζωὴ ὑπάρχων, ἀγαθέ, ζωῆς δοτὴρ γενοῦ μοι.

1. Χρφ. 22, φ. 109αβ. 79, φ. 4β-5β, ψυχαγωγικῶς. Μονόστιχος εἰς
 λαμβικὸς 15συλλάβους ἀνομοιοκαταλήκτους 24 στίχους. Στιχουργία ὄχι ἄψο-
 γος, συχναὶ χασμαδίαι, γλῶσσα δύσκαμπτος. Μέτρον καὶ ἀκροστιχίς τυραννι-
 κὸν ἐμπόδιον διὰ τὸν στιχοπλόκον, παλαιόντα μεταξὺ κοινοτοπιῶν καὶ μὴ κα-
 τορθώνοντα νὰ δώσῃ ἓνα στίχον ἄρτιον μετρικῶς καὶ ὑπὸ ἔποψιν περιεχομένου.
 Ὁ Ἀλφάβητος περιέχεται καὶ εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 20 (15' αἰ.), σελ. 34 κώ-
 δικά τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Μόσχας, περιγραφέντα ὑπὸ τοῦ Βλαδιμήρου, σελ. 22.